

Elfdelige boekenreeks kijkt terug naar 130 jaar kunstkritiek

KUNST

Kunstkritiek in Nederland 1885-2015

door Gerrit van den Hoven

Lambert Tegenbosch was een bewonderd maar ook een verguisd man. Voor De Volkskrant schreef de tegenwoordig in Heusden wonende Tegenbosch (1926) in de jaren vijftig en zestig kritieken over beeldende kunst. Prachtige stijl, ronkende volzinnen. Tegenbosch nam geen genoegen met het beschrijven en beoordelen van kunst. Hij ging verder waar de schilder ophield en zette het kunstwerk in een morele en sociale context.

Zijn kunstopvatting was behoudend. Met Karel Appel bijvoorbeeld, een van die nieuwe met verf spattende schilders die eind jaren veertig opkwamen, had Tegenbosch moeite. Hij zag wél dat Appel wat kon. Hij bewonderde diens kleurgevoel en kracht. Maar: 'Toch heb ik me in het Stedelijk Museum te Amsterdam gegeneerd voor mijn bewondering.

Dit schilderij, wat doet het meer dan achter zijn instinct aanhollen... Appel mist bijna alles wat een schilderij in de sfeer van het menselijke brengt. Het is geweld, karikatuur, explosie, materie.' Tegenbosch vond de schilderijen van Appel een vorm van 'gedesintegreerde menselijkheid'. Hij schreef dit in 1956 voor het toen nog bijna uitsluitend in katholieke kringen gelezen dagblad.

Tegenbosch' bijdrage over Appel is opgenomen in het tweede deel van de reeks 'Kunstkritiek in Nederland 1885-2015'. Een reeks van elf boeken waarvan de eerste twee delen net zijn verschenen. In de komende twee jaar volgen nog negen delen. Het is in een tijd van inkrimpende dag- en weekbladredacties en opkomende webloggers en kunstsites een goed moment om nog eens achterom naar de kunstkritiek te kijken. Kunstkritiek verliest snel aan belang en status. Overal schieten symposia en andere activiteiten op, die inspelen op het mogelijk naderende einde en het zoeken naar alternatieven.

De aangehaalde bijdrage van Tegenbosch geeft al aan hoe sterk de kunstkritiek in Nederland de laatste vijftig jaar veranderd is. Tegenbosch maakte die veranderingen aan den lijve mee. In het begin van de jaren zeventig maakte hij bij De Volkskrant plaats voor Lily van Ginneken en werd hij galeriehouder, eerst in Eindhoven, later in Heusden. De krant had genoeg van zijn vele kolommen beslaande opvattingen over hoe de wereld in elkaar zat. Van Ginneken was

nuchter en streefde naar een objectieve, meer journalistieke bespreking. Ze wilde het publiek informeren zodat het zelf een oordeel kon vormen.

Met de democratisering van Nederland die zich in de jaren zestig razendsnel voltrok, veranderde ook de rol van de kunstcriticus. De eerste twee delen van de reeks illustreren dat. De lezer krijgt een goed beeld van wat de alweer bijna vergeten critici van weleer belangrijk vonden. De beeldende kunst was een terrein waar heftige polemieken gevoerd konden worden. In de verzuilde media werd stevig gediscussieerd over welke richting het met de kunst op moest.

Over de realistische schilderijen van Carel Willink bijvoorbeeld ontstond veel ophef waarbij Willink zelf zich ook niet onbetuigd liet. De opkomst van de nieuwe kunst eind jaren veertig van Cobra konden de meeste critici evenmin waarderen. Sommige conservatieve beoordelaars, zoals Gabriël Smit, zagen in Cobra zelfs staatsondermijnende activiteiten.

Het eerste deel van de reeks pakt de periode 1975-1989 bij de kop en gaat over de terugkeer van het schilderen in de tweede helft van de jaren zeventig. Het Van Abbemuseum in Eindhoven speelde daarbij een belangrijke rol. Directeur Rudi Fuchs haalde nog onbekende Duitse expressionisten als Penck en Lüpertz naar het Brabantse museum.

Die zogenaamde terugkeer van het schilderen ging aanvankelijk grotendeels voorbij aan de landelijke media die voornamelijk in de Randstad actief waren. Wat dat betreft is er niet veel veranderd. Des te positiever is het daarom dat de samenstellers ook naar 'regionale' kunstbeschouwers als Maarten Beks, Lambert Tegenbosch en Ton Frenken hebben gekeken.

'Kunstkritiek in Nederland 1885-2015'. Elfdelige reeks, kosten per deel 34,50 euro. Eerste twee delen zijn nu verschenen bij nai010 uitgevers.

“Tegenbosch ging verder waar de schilder ophield en zette het kunstwerk in morele en sociale context